

Program educațional național de stimulare timpurie a copilului, în vederea atingerii potențialului individual maxim

“Învăț cu drag !”

CUPRINS

I. ARGUMENT

- Educația timpurie – clarificări conceptuale și istoric
- Stabilirea reperelor în vederea reconfigurării traseului de dezvoltare a educației timpurii în România

II. DESCRIEREA PROGRAMULUI

- Grupul țintă
- Durata
- Resurse umane
- Coordonare
- Scopul programului
- Obiective

III. ACTIVITĂȚI

- Faza de pregătire și inițiere
- Faza de pilotare și dezvoltare
- Faza de supervizare, generalizare și susținere

IV. MONITORIZARE, RAPORTARE, EVALUARE

I. ARGUMENT

Educație timpurie – clarificări conceptuale și istoric

Starea de bine a copilului (*Doing better for children*, OECD, 2009) și, implicit, interesul superior al copilului (*The best interests of the child*, IIDE Working Report, 2010) sunt concepte integrate, multidimensionale, prezente în legislația și în documentele de politică publică ale majorității statelor lumii.

Starea de bine a copilului vizează calitatea vieții copilului și încorporează dimensiunea mentală/psihologică, fizică și socială (Pollard and Lee, 2003, p. 65), materială, a relațiilor cu ceilalți, a drepturilor și a oportunităților pentru dezvoltare (Ben-Arieh and Fronese, 2007a, p. 1), în contextul dat de însăși *Convenția cu privire la Drepturile Copilului* (1989). Acest context nu face altceva decât să apropie cele două concepte și să scoată în evidență faptul că un copil este o persoană cu drepturi, care poate și trebuie încurajat și susținut pentru a participa la propria dezvoltare, evoluție, împlinire.

În plus, concluziile Consiliului European din martie 2010 întăresc faptul că îmbunătățirea eficienței și echității sistemelor de educație și formare la toate nivelurile – din primii ani până la vârstă adultă – joacă un rol fundamental în realizarea obiectivelor *Europa 2020*, și anume creșterea inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. Mai mult, în baza unor analize serioase, naționale și cros-naționale, precum și ca urmare a discuțiilor la nivel înalt cu experți în domeniu, în 2011, Comisia Europeană a accentuat ideea că accesul universal la servicii de educație timpurie integrate, de calitate este în beneficiul tuturor. Astfel, în afară de faptul că ele sprijină copiii să își dezvolte potențialul propriu, pot contribui la participarea părinților și a celorlalți membri ai familiei, prin măsuri adecvate, la îmbunătățirea ratei de angajare pe piața muncii, a ratei de acces și participare a acestora la cursuri de formare, cursuri de educație parentală și la activități de petrecere a timpului liber¹.

Creșterea accesului la servicii de educație timpurie integrate, de calitate este și focusul uneia dintre țintele europene, respectiv aceea care menționează ca cel puțin 95% dintre copiii cu vârste

---

¹ Communication from the European Commission. Early Childhood Education and Care: Providing all our children with the best start for the world of tomorrow, Brussels, 17.2.2011 COM(2011) 66 final; Council Conclusions on early childhood education and care: providing all our children with the best start for the world of tomorrow 2011/C 175/03

între 4 ani și vârsta de intrare în învățământul primar, până în 2020², ar trebui să fie cuprinși în și să beneficieze de astfel de servicii.

Învățarea și educația nu încep odată cu intrarea copilului la școală, în învățământul primar, ci ele încep de la naștere.

Studii recente cu privire la dezvoltarea creierului unui bebeluș ne arată că cei mai mulți neuroni se formează în perioada de la naștere la 8 ani. Așadar, dacă un copil nu primește hrană suficientă și adecvată vârstei și necesităților organismului, suficiente îngrijiri, dragoste și atenție din partea părinților sau educatorilor/îngrijitorilor cu care interacționează, precum și dacă nu este suficient stimulat în această perioadă crucială, el poate rămâne cu un deficit în dezvoltare, care poate pune în pericol evoluția lui ulterioară de-a lungul parcursului școlar, precum și rolul său în societate.

Educația timpurie respectă **principii și valori** general valabile, de tipul:

- *Fiecare copil este **unic**, cu nevoile lui specifice și particulare. Nevoile copilului sunt cerințe importante pentru educație, sunt diferite de la un copil la altul și de la o perioadă la alta, deci abordarea lui nu poate fi generală, ci specifică fiecăruia.*
- ***Educația este continuă**, ea începe în primele momente ale vieții și durează cât aceasta.*
- *Fiecare act de îngrijire este un demers educativ, iar **interacțiunea activă cu adultul este definitorie.***
- *Dezvoltarea copilului este dependentă de ocaziile pe care i le oferă rutina zilnică, interacțiunile cu ceilalți, organizarea mediului și activitățile de învățare.*
- ***Învățarea** copilului mic se realizează prin explorări și experiențe **în situații de joc.***
- *Dreptul la **șanse egale** presupune accesul la servicii de calitate, iar universalitatea accesului la serviciile de educație timpurie trebuie garantată de politicile naționale.*

Preocupări pentru copil și educația acestuia se regăsesc atât în operele filosofilor, cât și în opere și studii ale pedagogilor, psihologilor și sociologilor, dintre care amintim aici pe: Ian Amos Comenius, Fredrick Froebel, Maria Montessori, Jean Piaget, John Dewey, Celestin Freinet, Lev Semyonovich Vâgotsky. Ideile lor au fost preluate, de-a lungul timpului, de programele de educație timpurie din toată lumea.

Până în ultimele două decenii ale secolului trecut (XX) conceptul de educație timpurie se referea la educația de dinainte de școlarizarea copiilor, desfășurată în intervalul de la 3 ani la 6/7 ani. Educația timpurie era considerată o activitate sistematizată, efectuată în instituții specializate de tipul grădinițelor și era cunoscută ca învățământ/educație preșcolară.

Conferința Mondială de la Jomtien (Thailanda), din 1990, **Educația pentru toți**, a introdus un nou concept: cel de “lifelong learning” (educație pe tot parcursul vieții) și, odată cu el, ideea că educația începe de la naștere. Astfel, conceptul de educație timpurie s-a lărgit, coborând sub vârsta de 3 ani, și a fost exprimat prin sintagma “dezvoltarea timpurie a copilului”, incluzând în sfera sa educația, protecția și sănătatea. Acest fapt a condus la un nou discurs în politicile privind

---

² Eurostat Report (June 2013)

(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Education_statistics_at_regional_level)

copilul mic, printr-o abordare convergentă a domeniului social, educațional, sanitar (sănătate și nutriție).

În zilele noastre, prin educație timpurie se înțelege abordarea pedagogică care acoperă intervalul de viață de la naștere până la momentul intrării copilului în școală, respectiv în jurul vârstei de 6/7 ani, moment când se petrec importante transformări în registrul dezvoltării unui copil.

Această nouă perspectivă asupra perioadei copilăriei timpurii, coroborată cu analize și studii privind evoluția familiei și a rolului femeii în societate, precum și cu noile descoperiri și teorii asupra dezvoltării copilului, a determinat o schimbare în discursul guvernelor, în cât mai multe țări, privind serviciile integrate. În același timp, aceste lucruri au orientat preocupările specialistilor și a celor care răspund de construirea strategiilor și a politicilor socio-educative către ideea de *oportunitate a îngrijirii copilului mic în afara familiei, în servicii specializate și, prin urmare, trecerea de la îngrijirea privată în familie la cea în servicii publice denumite servicii de îngrijire și educație în afara familiei ("out of family")*.

Noua perspectivă privind familia și copilul mic, precum și momentele semnificative ale anului 1990 în acest domeniu, care au marcat politicile privind dezvoltarea timpurie a copilului, au contribuit, în mare parte, la conturarea principiilor de bază ale Convenției Națiunilor Unite pentru Drepturile Copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, la New York și ratificată de România prin Legea nr. 18/1990, republicată, prin care se subliniază că bunăstarea și dezvoltarea copilului este rezultatul unei abordări convergente, incluzând sănătatea, educația și protecția copilului.

Așadar, atât evenimentele de la nivel mondial, care au marcat politicile privind dezvoltarea timpurie a copilului, la nivel național și internațional, cât și o serie de documente legislative, la care România a aderat sau pe care le-a adoptat, dar și o multitudine de idei, analize și studii care au fost promovate în ultimii douăzeci de ani au conturat, treptat, contextul prezent al educației timpurii din România. Dintre acestea, amintim:

- Declarația de la Salamanca, adoptată în 1994, cu privire la realizarea școlii de tip incluziv, la accesibilitate, participare și calitate în contextul unei educații pentru toți;
- Summit-ul ONU din anul 2000, prin care statele membre au fost chemate să investească în educația timpurie din următoarele considerente:
  - noile perspective ale evoluției familiei la nivel mondial
  - accentele prezente în politica mondială privind echitatea socială
  - tendințele la nivel internațional cu privire la drepturile omului
  - apariția Convenției privind drepturile copilului
  - noi dimensiuni ale procesului de emancipare a femeii
  - constientizarea beneficiilor economice ale educației timpurii
  - apariția unor noi studii privind dezvoltarea copilului în perioada educației timpurii;
- Tintele Mileniului pentru Dezvoltare (The Millennium Development Goals) până în 2015, reiterate în cadrul Summit-ului Mondial din 2005 de la New York, respectiv: eradicarea sărăciei extreme și a foametei, finalizarea educației primare, promovarea egalității de gen și a emancipării femeii, reducerea mortalității infantile, îmbunătățirea

sănătății prenatale, combaterea HIV/SIDA, a malariei și a altor boli, asigurarea autosustenției mediului, construirea unui parteneriat global pentru dezvoltare;

- Miscarea Globală pentru Copii (Global Movement for Children), apărută în 2002 și care repune în atenția tuturor - guverne, opinie publică, organizații guvernamentale sau neguvernamentale – ideea de a schimba lumea cu ajutorul copiilor și, asociat acestei idei, zece imperative prioritare, printre care: eliminarea excluziunii sociale și a discriminării de orice formă a copiilor, respectarea drepturilor copiilor, asigurarea, pentru toți copiii, a unui start bun în viață (cel mai bun posibil), stoparea exploatării copiilor, accesul la educație al tuturor copiilor, băieți sau fete, lupta împotriva HIV/SIDA, dreptul copiilor și al tinerilor la exprimare și la participare la luarea deciziilor care îi privesc, protejarea copiilor de războaie, protejarea pământului și, nu în ultimul rând, lupta împotriva sărăciei;
- OECD (Organizația de Cooperare Economică și Dezvoltare), care a inițiat din anul 1996 o nouă abordare a educației timpurii a copilului, prin care, în intervalul 1996 – 2004, 20 de țări incluse în program au dezvoltat strategii adresate copiilor cu vârste cuprinse în intervalul de la naștere până la vârsta începerii școlarizării obligatorii. Strategiile respective au fost implementate și monitorizate, iar rapoartele de monitorizare au fost difuzate și discutate (Raportul Starting Strong I - 2001, Starting Strong II - 2006 și Starting Strong III - 2012 (vezi www.oecd.org/edu/earlychildhood)).

Stabilirea reperelor în vederea reconfigurării traseului de dezvoltare a educației timpurii în România

Legea educației naționale nr.1/2011, cu modificările și completările ulterioare, promovează și clarifică din punct de vedere legislativ conceptul de educație timpurie în România, stabilind cele două niveluri, respectiv: educația antepreșcolară (0-3 ani) și învățământul preșcolar (3-6 ani), pentru care prevede următoarele:

ANTEPREȘCOLAR	PREȘCOLAR
<ul style="list-style-type: none"> • educația timpurie antepreșcolară se poate desfășura în creșe, grădinițe și în centre de zi, de stat sau private, după același curriculum (conținut educativ) și după aceleași standarde naționale; • în educația timpurie antepreșcolară, educatorul puericilor este personal didactic, lucrează pe ture, în cazul serviciilor oferite copiilor pe toată durata zilei (program prelungit, 10-11 ore) și este pregătit prin liceele pedagogice, cu o durată a studiilor de 4 ani; • numărul de copii/grupă poate fi de maximum 7, pentru grupele cu copii până într- 	<ul style="list-style-type: none"> • învățământul preșcolar se desfășoară în grădinițe sau în școli (de stat sau private), care au ca secție grupe de învățământ preșcolar, după același curriculum și respectând aceleași standarde naționale; • personalul didactic care predă în grădinițe este educatoarea, respectiv profesorul pentru învățământ preșcolar, care lucrează pe ture în cazul serviciilor oferite copiilor pe toată durata zilei (program prelungit, 10-11 ore) și este pregătit prin liceele pedagogice (cu o durată a studiilor de 4 ani) sau prin universități (cu o durată de 3 ani); • numărul minim de copii la grupă este de

un an și de maximum 15, pentru grupele cu copii între 1 și 3 ani (numărul copiilor la grupă poate scădea cu 1-2, atunci când există copii cu cerințe educaționale speciale în grupă).	10, media de 15 și numărul maxim este de 20 (numărul copiilor la grupă poate scădea cu 1-2, atunci când există copii cu cerințe educaționale speciale în grupă).
---	--

Curriculumul național și, respectiv, standardele de referință pentru ambele niveluri ale educației timpurii au fost elaborate, pornind de la *Reperete fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între naștere și 7 ani*. Conținutul educativ/curriculumul pentru nivelul antepreșcolar a fost elaborat în anul 2008, odată cu elaborarea curriculumului pentru învățământ preșcolar, în cadrul Proiectului de Educație Timpurie Incluzivă (PETI, finanțat de BM), dar nu a fost promovat oficial la acel moment, pentru că, până la apariția Legii educației naționale nr.1/2011, cu modificările și completările ulterioare, nu exista o bază legală. Același proces au urmat și standardele de referință, elaborate în 2010, într-un proiect cu fonduri europene, de către experți ai Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar (ARACIP).

În prezent, conținutul educativ/curriculumul pentru educație timpurie antepreșcolară și standardele de referință pentru serviciile de educație timpurie antepreșcolară sunt în proces de promovare prin HG, iar curriculumul și standardele de referință pentru învățământul preșcolar sunt aprobate prin O.M 5233/2008 și, respectiv, O.M 3851/2010 și se aplică în toate unitățile de învățământ preșcolar.

În ceea ce privește educația timpurie antepreșcolară, pornind de la premisa potrivit căreia educația reprezintă unul dintre procesele cele mai importante prin care se realizează formarea și dezvoltarea personalității umane, indispensabilă atât pentru individ cât și pentru societate, Ministerul Educației Naționale (MEN), împreună cu Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (MMFPSPV) au elaborat *Metodologia de organizare și funcționare a creșelor și a altor unități de educație timpurie antepreșcolară*, pe care au promovat-o prin H.G nr.1252/2012.

Necesitatea elaborării unui astfel de document a fost generată de cererea mare pentru acest tip de servicii, comparativ cu numărul mic al acestor unități existent pe plan național. Mai mult, existența unui cadru legislativ care să sprijine inițiativele ce vizează înființarea unor astfel de unități reprezintă, fără îndoială, o oportunitate menită să favorizeze reîntoarcerea mamelor pe piața muncii și un mod de a sprijini reconcilierea vieții de familie cu cea profesională, în contextul prevederilor stipulate în documentele promovate la nivel european.

Metodologia de organizare și funcționare a creșelor și a altor unități de educație timpurie antepreșcolară articulează și armonizează prevederi ale Legii educației naționale nr.1/2011, cumodificările și completările ulterioare și ale Legii 263/2007 privind organizarea și funcționarea creșelor. În acest context, ea reia și clarifică aspecte importante legate de: statutul și organizarea acestor servicii, tipurile de personal și atribuțiile acestora, înscrierea copiilor în aceste servicii, conținutul și mediul educativ, monitorizarea și evaluarea serviciilor de educație

timpurie antepreșcolară, finanțarea lor. Mai mult, un aspect deosebit de important este acela al coordonării, din punct de vedere metodologic, a acestor servicii din partea celei mai apropiate grădinițe, nominalizate de către Inspectoratul Școlar Județean/al municipiului București.

Ca o noutate absolută, apare aici nominalizat personalul didactic, respectiv educatorul puericultor, care, deși este format de Ministerul Educației Naționale, este angajat și plătit de autoritățile publice locale, cu consultarea/acordul Inspectoratelor Școlare Județene. Totodată, în ceea ce privește formarea continuă, metodologia prevede faptul că întreg personalul instituției de educație timpurie antepreșcolară trebuie să parcurgă un modul obligatoriu, de 20 de ore, în domeniul educației timpurii.

La capitolul finanțare sunt prevăzute toate formele de finanțare (buget de stat, buget local, alte surse), dar nu sunt clare mecanismele de finanțare și demersurile instituțiilor care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară pentru finanțarea acestor servicii integrate (care implică decizii ale unor instituții de nivel central diferite).

Cu toate acestea, principalele probleme cu care ne confruntăm în ceea ce privește educația antepreșcolară și la care trebuie să reflectăm sunt:

- Ministerului Educației Naționale îi revine pregătirea inițială a educatorului puericultor (cadru didactic care lucrează cu copiii sub 3 ani), dar angajarea acestuia este lăsată în responsabilitatea autorităților publice locale, cu consultarea inspectoratelor școlare județene;
- până la formarea primei serii de educatori puericultori, prin liceele pedagogice (așa cum prevede LEN), ar fi necesar ca, pentru aplicarea prevederilor HG 1252/2012, MEN să reglementeze, printr-o notă/OM, modalitățile de asigurare a personalului educativ (educatorii puericultori) în creșe și grădinițe (unde pot fi constituite și grupe cu copii sub 3 ani);
- în LEN nr.1/2011, cu modificările și completările ulterioare, la capitolul *Finanțarea și baza materială a învățământului preuniversitar*, toate prevederile fac referire la preșcolari și elevi, omițând antepreșcolarii. În acest context, nu putem vorbi de aprobarea cifrei de școlarizare pentru grupele de antepreșcolar din creșe sau grădinițe și, implicit, nu putem vorbi de asigurarea plății personalului didactic (singura categorie de personal didactic care nu este plătită de MEN);
- părinții care nu sunt angajați nu își pot permite să își trimită copiii la creșă; în acest context, s-ar putea să fie o mare nevoie de explorare a opțiunilor pentru servicii cât mai flexibile, la nivel comunitar sau în familie;
- încă nu există un sistem structurat pentru formarea continuă a personalului existent în prezent în creșe, care este în mare parte personal medical și care, în proporție de 50%, nu a mai participat la nici un fel de program de formare continuă și care, în acest moment, nu stăpânește noțiunile de bază ale conceptului promovat odată cu *Legea educației naționale nr.1/2011*, cu modificările și completările ulterioare, respectiv: educația timpurie.

În ceea ce privește învățământul preșcolar, deși acesta se numără printre subsistemele de învățământ cu cea mai lungă tradiție, care, încă de la începuturi, a răspuns prompt noutăților din domeniul educației copiilor mici și a fost permanent infuzat cu idei, concepții, practici inovative, inspirate de cercetări din țară sau din străinătate, care au creat premisele unor schimbări întotdeauna benefice pentru copil și, de cele mai multe ori, cu impact deosebit asupra întregului sistem educațional, ratele de participare sunt încă relativ scăzute.

Participarea la educația preșcolară a copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 ani și vârsta oficială de înscriere în învățământul obligatoriu este un indicator european care are ca țintă, pentru anul 2020, valoarea de 95%. La nivelul anului 2011, media UE-27 privind acest indicator a fost de 93,2%, în creștere față de anii anteriori. Valorile cele mai crescute s-au înregistrat în Franța și Spania (100%), Olanda, Belgia, Danemarca, Marea Britanie, Italia, Germania, Portugalia, Ungaria. Țările cu cele mai reduse valori ale indicatorului sunt: Republica Cehă, Polonia, Slovacia, Grecia, Finlanda, Croația.

În România s-au înregistrat creșteri importante ale valorii indicatorului de la 67,6% în 2000 la 82,8% în 2008, urmate de ușoare scăderi în ultimii patru ani.

În anul școlar 2012/2013, rata brută de cuprindere a copiilor în vârstă de 3-5/6 ani în învățământul preșcolar a înregistrat valoarea de 67,4%, în scădere față de anul precedent cu 11,1 puncte procentuale, ca efect al trecerii clasei pregătitoare (cu copii de 6 și, uneori, chiar copii de 5 ani), ca parte a învățământului obligatoriu. Diferențele valorii indicatorului pe vârste și, respectiv, pe sexe sunt ne semnificative statistic, cu un ușor avantaj pentru copiii de 5 ani (89,3% - copii de 5 ani și 78,5% - copii de 3 ani) și pentru fete (90,5% - fete, în raport cu 89,9% - băieți). Rata de cuprindere în învățământul preșcolar din mediul rural (86,7%) continuă să rămână semnificativ mai mică decât în mediul urban (93,2), ca urmare a ponderii reduse a copiilor de vârste mici care frecventează grădinițele de la sate. Aceste date semnalează necesitatea implementării unor politici de susținere a participării la învățământului preșcolar pentru copiii din mediul rural.

Motivele pentru aceste diferențe includ:

- rata de angajare a adulților în urban este mai mare decât rata de angajare a adulților din rural;
- în rural, părinții sunt ocupați cu profesii/munci care le permit să petreacă mai mult timp cu copiii lor, iar sistemul familiei extinse (bunici, copii mai mari, nepoți etc.) care are grijă de copiii mici funcționează mai bine decât în urban;
- statutul socio-economic al familiilor din mediul rural este mai scăzut, ceea ce conduce la diferențe semnificative față de cei din urban în ceea ce privește cheltuielile care și le permit cu educația copiilor (masă, rechizite, îmbrăcăminte și încălțăminte, transport etc.);
- distanța față de domiciliu (uneori, în rural, vorbim de distanțe mai mari de 2 km, ceea ce e de neconceput pentru un copil de vârstă mică) și infrastructura necorespunzătoare (drumuri impracticabile, greu de accesat în condiții vitrege de iarnă etc.)

La nivelul anului școlar 2012-2013, un număr de 2039 de copii cu deficiențe grave și asociate, reprezentând 0,4% din totalul de 581.144 copii preșcolari, se aflau în cele 7 grădinițe speciale.

Deși nu există statistici care să arate numărul copiilor preșcolari cu cerințe educaționale speciale și, respectiv, cu deficiențe ușoare și moderate care frecventează învățământul de masă, apreciem că există, într-o măsură considerabilă, disponibilitate și receptivitate din partea instituțiilor de învățământ preșcolar și a cadrelor didactice pentru integrarea cu succes a acestora în învățământul de masă.

Evident, rămân încă de rezolvat unele probleme legate de:

- asigurarea profesorului de sprijin (în unele cazuri care o impun);
- existența unor adaptări ale mediului fizic în toate unitățile care integrează astfel de copii;
- îmbunătățirea colaborării cadrelor didactice din grădinițele care integrează astfel de copii cu părinții acestora și cu alți specialiști;
- creșterea capacității profesionale a cadrelor didactice din grădinițe vis-a-vis de problematica educației incluzive și a practicilor aferente.

În concluzie, ținând cont de contextul prezentat, o direcție de dezvoltare importantă a sistemului de învățământ românesc, asumată de Ministerul Educației Naționale este: **creșterea cuprinderii copiilor de 3-6 ani în sistemul educației preșcolare și, implicit, creșterea calității serviciilor**, prin:

- asigurarea condițiilor pentru generalizarea treptată a cuprinderii copiilor de 5, 4 și 3 ani în învățământul preșcolar;
- creșterea, până la 95%, a procentului de cuprindere a copiilor de 4-6 ani în învățământul preșcolar;
- extinderea măsurilor/inițiativelor alternative/comunitare de succes, pentru grupurile dezavantajate, în cât mai multe zone și găsirea soluțiilor optime de finanțare a acestora;
- dezvoltarea și creșterea calității sistemului de formare continuă și inițială a personalului didactic din educația timpurie și extinderea tematicilor către: educația incluzivă, educația outdoor, educația socio-emoțională, cercetarea educațională, profesorul reflexiv etc. și, implicit, încurajarea și stimularea cadrelor didactice în direcția microcercetării educaționale.

II. DESCRIEREA PROGRAMULUI

II.1. GRUP ȚINTĂ: *Copii antepreșcolari și preșcolari cu vârste între 3/6 luni și 6 ani din creșe și grădinițe, părinții acestora, personalul didactic și nedidactic din unitățile care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară și din unitățile de învățământ preșcolar selectate la nivelul fiecărui județ de către ISJ/ISMB.*

II.2. DURATA: *1 octombrie 2014 – 1 septembrie 2020*

II.3. RESURSE UMANE:

- copii antepreșcolari și preșcolari, cu vârste între 3/6 luni și 6 ani;
- părinții copiilor;
- personalul didactic și nedidactic din unitățile pilot;
- inspectorii școlari pentru învățământul preșcolar din județele participante;
- reprezentanți ai autorităților publice locale sau alți parteneri (de la nivel național sau local), cu rol activ în educația și îngrijirea copilului mic și care pot sprijini derularea programului.

II.4. PARTENERI LA NIVEL NAȚIONAL: UNICEF România, Centrul pentru Educație și Dezvoltare Profesională Step by Step, Uniunea Națională a Creșelor din România, Universitatea București și Universitatea Transilvania Brașov, ISPEF Italia

II.6. COORDONARE:

- La nivel național, coordonarea și monitorizarea vor fi asigurate de către o comisie numită prin O.M;
- La nivel județean, coordonarea va fi asigurată de către inspectorii școlari generali, printr-o comisie de implementare numită prin decizie și din care se recomandă să facă parte inspectorul de specialitate, metodiști și directori de unități preșcolare, care au în subordine sau în coordonare creșe sau grupe de antepreșcolari, reprezentanți ai autorităților locale.

II.7. SCOP: Creșterea cuprinderii copiilor de la 3/6 luni la 6 ani în sistemul de educație timpurie și, implicit, creșterea calității serviciilor

II.8. OBIECTIVE:

- generalizarea treptată a cuprinderii copiilor de 5, 4 și 3 ani în învățământul preșcolar;
- atingerea procentului de 95% la cuprindere a copiilor de 4-6 ani în învățământul preșcolar și a procentului de 30% la cuprinderea copiilor sub 3 ani;
- revizuirea și promovarea unor documente legislative și metodologice care să sprijine implementarea măsurilor de dezvoltarea sistemului de educație timpurie din România;
- extinderea măsurilor/inițiativelor alternative/comunitare de succes, pentru grupurile dezavantajate, în cât mai multe zone și găsirea soluțiilor optime de finanțare a acestora;
- dezvoltarea și creșterea calității sistemului de formare continuă și inițială a personalului didactic din educația timpurie și extinderea tematicilor către: educația incluzivă, educația outdoor, educația socio-emoțională, cercetarea educațională, profesorul reflexiv etc. și, implicit, încurajarea și stimularea cadrelor didactice în direcția microcercetării educaționale.

III. ACTIVITĂȚI

Programul va debuta pe 1 octombrie 2014 și va începe cu analizarea posibilităților de cuprindere a tuturor copiilor preșcolari cu vârste între 5-6 ani, precum și a posibilităților de cuprindere, în raport cu cererile existente ale părinților, a copiilor sub 3 ani în grădinițele sau în unitățile care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară din județele-pilot.

În perioada 1 octombrie -1 noiembrie 2014 se vor iniția, pe plan local, următoarele acțiuni:

- analiza statisticilor locale cu privire la numărul de copii cu vârste între 5-6 și 2-3 ani și validarea informațiilor obținute prin corelarea acestora cu rezultatele recensământului în plan local;
- revizuirea stării în care se află spațiile existente și a dotărilor de care acestea dispun, în vederea inițierii unor demersuri de remediere a unor deficiențe;
- discuții cu autoritățile locale în vederea identificării spațiilor necesare și a pregătirii acestora pentru a primi toți copiii de 5 ani (existenți la nivelul județului), precum și identificarea spațiilor necesare și pregătirea acestora pentru a primi copiii sub 3 ani (ai căror părinți și-au exprimat dorința de a frecventa un serviciu de educație timpurie antepreșcolară) la 15 septembrie 2015;
- stabilirea unor contacte și, eventual, încheierea unor contracte cu agenți economici și/sau ONG-uri pentru construirea unui mediu educațional stimulat în grupele mari și grupele cu copii sub 3 ani;
- discuții cu părinții copiilor de vârstă preșcolară mare, cu risc de abandon din cauza dificultăților socio-economice;
- construirea unei rețele informatizate interinstituționale pentru monitorizarea situației copiilor cu risc de abandon și pentru sprijinirea familiilor acestora în vederea menținerii copiilor în sistem;
- lansarea unei campanii de publicitate, pe plan local, de atragere a unor fonduri pentru sprijinirea inițiativei MEN.

Acestea sunt câteva idei, care pot sprijini echipa de coordonatori locali în elaborarea propriilor proiecte locale și în derularea acestora.

Coordonatorii locali vor trimite, până la data de 1 octombrie 2014, ora 16,00, la Ministerul Educației Naționale, Direcția Generală Educație și Învățare pe Tot Parcursul Vieții declarații de intenție cu privire la acceptarea provocărilor din cuprinsul prezentului program-pilot.

Programul-pilot va parcurge **trei faze**:

- 1. FAZA DE PREGĂTIRE ȘI INIȚIERE** (1 octombrie – 31 decembrie 2014)
- 2. FAZA DE PILOTARE ȘI DEZVOLTARE** (1 ianuarie 2015 – 31 august 2016)

3. FAZA DE SUPERVIZARE, GENERALIZARE ȘI SUSTINERE (1 septembrie 2016
– 15 septembrie 2020)

FAZA DE PREGĂTIRE ȘI INIȚIERE

Actiuni propuse:

A.1. Întâlnire cu inspectorii generali în vederea analizării posibilităților de cuprindere a tuturor copiilor preșcolari cu vârste între 5-6 ani, precum și a posibilităților de cuprindere a copiilor sub 3 ani, în raport cu cererile existente ale părinților, în grădinițe și/sau în unități care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară. Prezentarea soluțiilor/alternativelor comunitare de succes pentru grupurile dezavantajate

TERMEN: 20 decembrie 2014

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.2. Selectarea județelor-pilot și analiza scrisorilor de intenție și, eventual, a proiectelor locale

TERMEN: 31 decembrie 2014

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.3. Conferință de presă, cu participarea extraordinară a d-lui ministru, pentru lansarea oficială a programului la nivel național

TERMEN: ianuarie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.4. Crearea unei linii de buget, începând cu anul 2015, pentru finanțarea cheltuielilor pe care le implică grupele de preșcolari intrate în procesul de generalizare și, în același timp, clarificarea aspectelor legate de aprobarea de către MEN a cifrei de școlarizare pentru antepreșcolari.

TERMEN: martie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.5. Evaluarea situației din teritoriu (județele selectate pentru prima etapă) cu privire la starea spațiilor, stadiul pregătirilor, demersurile efectuate de către comisiile de implementare la nivel județean pentru demararea programului etc.)

TERMEN: ianuarie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.6. Elaborarea raportului cu privire la demersurile ISJ și ale autorităților locale din județele implicate pentru asigurarea condițiilor necesare pentru cuprinderea tuturor copiilor cu vârste între 5-6 ani în grădinițe, precum și a copiilor sub 3 ani (ai căror părinți și-au exprimat această opțiune), în grădinițe sau în unități care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară

TERMEN: mai 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.7. Conceperea și promovarea *Setului de instrumente pentru stimularea, monitorizarea și aprecierea pregătirii pentru școală a copilului preșcolar și a Setului de instrumente pentru monitorizarea interacțiunilor cu copilul sub 3 ani*

TERMEN: octombrie 2014

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național în colaborare cu CNEE și cu un specialist psihopedagog, membru al Comisiei Naționale de Specialitate

A.8. Monitorizarea aplicării seturilor de instrumente concepute pentru copiii sub 3 ani și pentru copiii preșcolari și revizuirea acestora în vederea aplicării la nivel de sistem

TERMEN: august 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național în colaborare cu CNEE și cu un specialist psihopedagog, membru al Comisiei Naționale de Specialitate

A.9. Conceperea și promovarea unui program național de asigurarea a accesului universal la programe de educație timpurie (220 de ore în 3 ani de educație timpurie), a tuturor copiilor cu vârste între 3 - 6 ani

TERMEN: iunie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.10. Stabilirea criteriilor, pentru selectarea județelor care vor intra în program în următorii ani școlari și transmiterea acestora către județe, pentru elaborarea, din timp, a scrisorilor de intenție

TERMEN: mai 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.11. Pregătirea mediului educațional în unitățile de învățământ preșcolar și în unitățile care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară din județele-pilot

TERMEN: iulie-august 2015

RĂSPUNDE: Comisia de implementare la nivel județean

FAZA DE PILOTARE ȘI DEZVOLTARE

Acțiuni propuse:

A.1. Inițierea unor schimburi de experiență între județele implicate în vederea preluării ideilor și inițiativelor pozitive

TERMEN: martie 2015 – mai 2016

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național și Comisia de implementare la nivel județean

A.2. Construirea și lansarea unui portal și, implicit, a unui buletin informativ, la nivelul MEN sau al ISJ/ISMB, pentru popularizarea rezultatelor obținute în cadrul programului

TERMEN: septembrie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național și Comisia de implementare la nivel județean

A.3. Revizuirea curriculumului pentru educația timpurie și armonizarea acestuia cu principiile și ideile pedagogice implementate la nivel european

TERMEN: 1 iulie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național în colaborare cu IȘE, precum și cu un specialist psihopedagog, membru al Comisiei Naționale de Specialitate

A.4. Inițierea demersurilor legislative cu privire la încadrarea educatoarelor și a personalului din creșe, care poate îndeplini condițiile LEN nr.1/2011, cu modificările și completările ulterioare, ca educatori-puericulti la grupele cu copii sub 3 ani din creșe și grădinițe, în vederea acoperirii deficitului de personal

TERMEN: 1 iunie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.5. Elaborarea unei metodologii privind analiza și validarea de către MEN a cursurilor de formare pentru personalul didactic și nedidactic din creșe și grădinițe, care lucrează cu copiii sub 3 ani

TERMEN: 1 mai 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național, specialiști în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice pentru învățământul preșcolar

A.6. Elaborarea unei analize comparative a rutelor de formare inițială a personalului didactic din educația timpurie, redefinirea statutului și a rolului acestuia

TERMEN: 1 iulie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.7. Conceperea și pilotarea unui program național de identificare timpurie a celor care au calități de a lucra cu copiii și de încurajare a acestora pentru a urma unui traseu de formare ca și cadru didactic în educația timpurie

TERMEN: 1 februarie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.8. Lansare unui concurs de proiecte educaționale (la nivel local, în comunități dezavantajate, cu implicarea familiei și a voluntarilor) pentru a îmbunătăți rezultatele școlare ale copiilor de sex masculin

TERMEN: februarie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.9. Întâlniri cu inspectorii generali și cu reprezentanții autorităților locale din județele care urmează să intre în program în anul școlar următor

TERMEN: 1 iulie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.10. Depunerea proiectelor locale din partea județelor care intră în program în anul școlar 2015-2016 și analiza acestora

TERMEN: 31 august 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național și Comisia de implementare la nivel județean

A.11. Pregătirea spațiilor și a condițiilor necesare pentru cuprinderea copiilor cu vârste între 5-6 ani, precum și a copiilor sub 3 ani (ai căror părinți și-au exprimat această opțiune) în grădinițele și/sau în unitățile care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară din județele care urmează să intre în program

TERMEN: 1 iulie – 1 septembrie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național și Comisia de implementare la nivel județean

A.12. Evaluarea situației din teritoriu (județele selectate în prima etapă și cele recent selectate) cu privire la starea spațiilor, stadiul pregătirilor, demersurile efectuate de către comisiile de implementare la nivel județean pentru demararea programului etc.

TERMEN: 15 septembrie 2015

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.13. Întâlniri cu părinții, cadrele didactice și reprezentanți ai altor factori educaționali din comunitate. În urma acestor întâlniri, Comisiile de implementare de la nivel județean vor elabora și trimite la MEN rapoarte de evaluare a modului în care este receptat și sprijinit programul de către comunitate

TERMEN: trimestrial, pe toată perioada derulării acestei faze a programului

RĂSPUNDE: Comisia de implementare la nivel județean

A.14. Monitorizarea activităților desfășurate în cadrul programului în județele-pilot

TERMEN: trimestrial, pe toată perioada derulării acestei faze a programului

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

FAZA DE SUPERVIZARE, GENERALIZARE ȘI SUSȚINERE

Activități propuse:

A.1. Prezentarea raportului cu privire la rezultatele obținute în cadrul programului în județele-pilot și a perspectivelor privind generalizarea treptată a grupelor: mijlocie și mică în următorii patru ani școlari

TERMEN: 15 septembrie 2016

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.2. Continuarea schimburilor de experiență între județele din cadrul programului (între județele care au participat la faza de pilotare și între aceste județe și cele care vor intra în program în faza a treia)

TERMEN: 31 august 2020

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național și Comisia de implementare la nivel județean

A.3. Inițierea procedurilor legislative și metodologice privind formarea, încadrarea și funcționarea personalului din educația timpurie

TERMEN: 1 octombrie 2016

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.4. Elaborarea unei analize comparative privind factorii care influențează calitatea formării personalului din educația timpurie, cu evidențierea măsurilor/inițiativelor de succes

TERMEN: 31 decembrie 2016

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.5. Întâlniri cu inspectorii generali și cu reprezentanții autorităților locale din județele care urmează să intre în program în anii școlari următori

TERMEN: 1 iulie 2017/2018/2019

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.6. Depunerea proiectelor locale din partea județelor care intră în program în anii școlari 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 și analiza acestora

TERMEN: 31 august 2017/2018/2019

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național și Comisia de implementare la nivel județean

A.7. Conceperea și inițierea unor programe comune de formare continuă pentru cadrele didactice din educația timpurie și din învățământul primar, în vederea creșterii calității procesului didactic

TERMEN: 1 martie 2017

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.8. Conceperea unui program național de formare a directorilor și a inspectorilor școlari de specialitate, în vederea monitorizării procesului de învățământ desfășurat în unitățile care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară și în unitățile de învățământ preșcolar

TERMEN: 1 aprilie 2017

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.9. Conceperea unui sistem de perfecționare - tip "biblioteca mobilă", care să pătrundă cu informația de specialitate și în zonele izolate și care să stimuleze studiul individual și perfecționarea continuă a cadrelor didactice din educația timpurie

TERMEN: 1 iulie 2017

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.10. Pregătirea spațiilor și a condițiilor necesare pentru cuprinderea copiilor cu vârste între 4-6 ani, precum și a copiilor de 2-3 ani în grădinițele din județele care urmează să intre în program

TERMEN: 1 septembrie 2017/2018/2019/2020

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național și Comisia de implementare la nivel județean

A.11. Întâlniri cu părinții, cadrele didactice și reprezentanți ai altor factori educaționali din comunitate. În urma acestor întâlniri, Comisiile de implementare de la nivel județean vor elabora și trimite la MEN rapoarte de evaluare a modului în care este receptat și sprijinit programul de către comunitate

TERMEN: trimestrial, pe toată perioada derulării acestei faze a programului

RĂSPUNDE: Comisia de implementare la nivel județean

A.12. Evaluarea situației din teritoriu (județele selectate în etapele anterioare și cele recent selectate) cu privire la starea spațiilor, stadiul pregătirilor, demersurile efectuate de către comisiile de implementare la nivel județean pentru demararea programului etc.

TERMEN: septembrie 2017/2018/2019/2020

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.13. Monitorizarea activităților desfășurate la nivel național și județean în cadrul programului

TERMEN: trimestrial, pe toată perioada derulării acestei faze a programului

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

A.14. Elaborarea raportului final cu prezentarea rezultatelor generalizării treptate a grupelor: mare, mijlocie, mică, la nivel național, a rezultatelor cuprinderii copiilor sub 3 ani în grădinițe/unități care oferă servicii de educație timpurie antepreșcolară, precum și a dezvoltării sistemului de educație timpurie în România

TERMEN: 1 septembrie 2020

RĂSPUNDE: Comisia de coordonare la nivel național

IV.MONITORIZARE, RAPORTARE, EVALUARE

Monitorizarea activităților din cadrul programului și din proiectele județene se va face pe baza unui ghid de monitorizare elaborat de echipa de coordonare a programului la nivel național. Ghidul va fi elaborat până la data de **25 octombrie 2014** și va fi transmis către județe până la 1 noiembrie 2014. El va fi un instrument de lucru atât pentru echipa de coordonare la nivel național, cât și pentru echipele de coordonare de la nivel județean.

Județele care vor intra în acest program vor trimite, la o lună după începerea activităților, un **raport inițial** către MEN-DGEÎTPV, în care vor menționa modul în care a debutat proiectul și activitățile care urmează a se desfășura în primele șase luni, cu precizarea instituțiilor/partenerilor implicați.

La fiecare 6 luni, comisiile județene vor transmite la MEN-DGEÎTPV **rapoarte intermediare** privind stadiul derulării proiectului.

De asemenea, în cadrul schimburilor de experiență organizate pe parcursul anului școlar, se vor aplica chestionare și se vor realiza focus-grupuri cu copiii, părinții, cadrele didactice și persoanele implicate, în vederea culegerii de date relevante despre stadiul proiectelor și despre percepția pe care o au aceștia față de schimbările aduse în viața personală și în cea a comunității, ca urmare a derulării programului.

Evaluarea finală a programului se va face atât pe baza **rapoartelor finale** primite de la județele participante, cât și printr-o conferință națională, organizată de MEN-DGEÎTPV, pentru prezentarea și analiza rezultatelor obținute. Conferința va oferi ministerului posibilitatea de a gândi pașii următori pentru susținerea, dezvoltarea, în continuare, a sistemului de educație timpurie.